

35° ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ
ΚΕΙΜΕΝΑ

Κείμενο 1°

[Εικονικός πολιτισμός]

του Γ. Τσουρβάκα (διασκευασμένο κείμενο από την τράπεζα θεμάτων)

Η τηλεοπτική επικοινωνία οδηγεί κυρίως στη φυγή από την πραγματικότητα. Με άλλα λόγια, η τηλεόραση κατασκευάζει ένα μοντέλο της πραγματικότητας ολότελα «εξωπραγματικό», στο οποίο «βασιλεύει» η ισότητα, η αλληλεγγύη, η αποδοχή, προσφέροντας στον μέσο θεατή την ευκαιρία να ζήσει άγνωστες καταστάσεις και εμπειρίες, την αυταπάτη μιας άλλης ζωής. «Καταναλώνοντας» τα προϊόντα της ο σύγχρονος άνθρωπος μπορεί να κινηθεί σε κόσμους διαφορετικούς από τον δικό του, να αποκτήσει κοινωνική ταυτότητα και να υποδυθεί κοινωνικούς ρόλους, που στην καθημερινή του ζωή είναι εντελώς απρόσιτοι. Σ' αυτόν τον ονειρικό κόσμο, που χτίζει, δίνεται ένα επίχρυσμα ρεαλισμού μέσω του οποίου η φαντασίωση μεταμφιέζεται σε πραγματικότητα.

Ακόμη, ο τρόπος προβολής συμβάλλει, ώστε τα πρόσωπα και τα γεγονότα που βλέπουμε στην οθόνη να μοιάζουν πραγματικά και φυσικά. Το αποτέλεσμα είναι ο θεατής να αισθάνεται ότι και οι ανθρώπινες σχέσεις, έτσι όπως παρουσιάζονται στην οθόνη, πρέπει να είναι και αυτές αληθινές. Αυτό αποτελεί ένα χαρακτηριστικό της αληθοφάνειας, που καθιστά τη φυγή στον κόσμο της τηλεόρασης δυνατή. Στους μοντέρνους καιρούς η πραγματικότητα έχει υποκύψει και έχει εξαλειφθεί από την προβολή των ειδώλων που μεταφέρονται και κυριαρχούν στην τηλεόραση.

Αλλωστε, σε μεγάλο βαθμό η τηλεόραση μιλά τη γλώσσα των συγκινήσεων και των συναισθηματικών καταστάσεων, από τις οποίες εκμαιεύονται εσωτερικές συγκρούσεις, ταυτίσεις και επιθυμίες παράλληλα με τα ιδεολογικά μηνύματα. Για να κατακτήσει, λοιπόν, ένα ευρύ κοινό, η τηλεόραση πρέπει να στοχεύει στις συναισθηματικές ανάγκες και στις προσωπικές επιθυμίες του, επειδή η τηλεοπτική επικοινωνία δίνει διέξοδο στις καταπιεσμένες επιθυμίες, στις φιλοδοξίες και στα όνειρα του σύγχρονου ανθρώπου, καθηλώνοντάς τον έτσι στο επίπεδο της φαντασίωσης και της αυταπάτης. Αναμφίβολα, ο ονειρεμένος κόσμος, τον οποίο προβάλλει η τηλεόραση, παρέχει στο κοινό τη δυνατότητα αυτής της φυγής. Μόνο που η φυγή είναι απατηλή, δε λειτουργεί ως φυγή αλλά ως κοινωνική επανένταξη ή ενσωμάτωση, καθώς πείθει το κοινό, ώστε να δέχεται το αντίθετο του πραγματικού ως φυσικό. Συμπερασματικά, το κοινό των μηνυμάτων της τηλεόρασης ζει σ' έναν κόσμο, στον οποίο η φαντασία υποκαθιστά την πραγματικότητα, ενώ η εικόνα έχει περισσότερη σημασία από το πρωτότυπο.

Πώς, της, υλοποιείται αυτή η μεταφορά του κοινωνικού σε εικονικό; Πρώτα πρώτα με την έντονη συγκινησιακή φόρτιση των τηλεοπτικών εικόνων. Ακόμη και οι αρνητικές καταστάσεις των ανθρώπων προβάλλονται στην τηλεόραση με τρόπο, ώστε να προκύπτει το συμπέρασμα πως το κοινωνικό σύστημα είναι παντοδύναμο και δεν υπάρχει καμία δυνατότητα αλλαγής. Της, με τον προσωποποιημένο χαρακτήρα των τηλεοπτικών εικόνων ο κόσμος των τηλεοπτικών σειρών εμφανίζεται ως εξατομικευμένος κόσμος, η κοινότητα δεν υπάρχει, ενώ τα προβλήματα παρουσιάζονται ως αποτέλεσμα των ελαττωμάτων ή της διαφθοράς των ατόμων και όχι των κοινωνικών συνθηκών. Επιπλέον, η τηλεοπτική επικοινωνία επιδιώκει να παρέχει ανακούφιση

από τον σκληρό κόσμο της δουλειάς και το κοινό νιώθει ότι συμμετέχει με το να παρουσιάζεται η τηλεοπτική επικοινωνία ως κάτι φυσιολογικό. Τέλος, οι τηλεοπτικές εικόνες είναι της ασφαλούς τρόπος αντιμετώπισης της πραγματικότητας, είναι περιεκτικές και σύντομες εξιδανικεύσεις του πώς θα έπρεπε να είναι οι οικογενειακές σχέσεις, οι ταξικές διαφορές και οι ταυτότητες των ομάδων.

Κείμενο 2^ο

[Η αναγνωστική αποχή και η τηλεόραση]

του Θ. Παπαγγελή (από την εφημερίδα το Βήμα σε διασκευή από την τράπεζα θεμάτων).

Σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα της ευρωπαϊκής στατιστικής υπηρεσίας, το ποσοστό των Ευρωπαίων, που δήλωσαν ότι κατά τον προηγούμενο χρόνο δεν είχαν ανοίξει βιβλίο, ήταν αρκετά μεγάλο, σε χώρες, όμως, όπως η Ελλάδα, η Ισπανία και η Πορτογαλία, ήταν κατά πολύ υψηλότερο. Αντίθετα, η αναγνωστική αποχή είναι εξαιρετικά χαμηλή στη Σουηδία, τη Φιλανδία και τη Βρετανία.

Πώς θα μπορούσε άραγε να ερμηνευτεί η αναγνωστική μας «ανορεξία»; Σύμφωνα με μια ερασιτεχνική, αλλά ευρείας αποδοχής, ερμηνεία, οι κάτοικοι της «ωραιότερης χώρας του κόσμου» δεν έχουν λόγους να κλειστούν στους τέσσερις τοίχους, για να διαβάσουν, όταν η αγαθή μοίρα τους επιτρέπει να περιφέρονται ηλιόλουστοι τουλάχιστον τρεις από τις τέσσερις εποχές του έτους, ενώ οι Βόρειοι διαβάζουν, αφού οι κλιματολογικές συνθήκες το επιβάλλουν. Το άλλοθι είναι έξυπνο, αλλά, μολονότι εξηγεί γιατί «απέχουμε από ογκώδεις τόμους», δεν εξηγεί γιατί, σύμφωνα με την ίδια έρευνα, μόνο το ένα πέμπτο διαβάζει συχνά εφημερίδες, που ασφαλώς απαιτούν λιγότερο χρόνο και διαβάζονται σε καθημερινή βάση σε αντιδιαστολή με τα τρία τέταρτα των Φιλανδών και των Σουηδών και των Γερμανών.

Η πραγματική εξήγηση, σύμφωνα με έναν Ελβετό αναλυτή, έχει μεγάλο ιστορικό βάθος. Ενώ μέχρι το τέλος περίπου του δέκατου πέμπτου αιώνα οι αναλφάβητοι ήταν ισομερώς κατανομημένοι στην Ευρώπη, στη συνέχεια δρομολογήθηκαν σημαντικές διαφοροποιήσεις, δεδομένου ότι οι χώρες του βόρειου και βορειοδυτικού ευρωπαϊκού τόξου προσχώρησαν στη Θρησκευτική Μεταρρύθμιση. Επειδή οι Μεταρρυθμιστές θεωρούσαν απαράβατο χριστιανικό καθήκον την ανάγνωση της Βίβλου, οι αρχές μερίμνησαν για τη βελτίωση της ικανότητας των πιστών για ανάγνωση και γραφή, περιορίζοντας σημαντικά τα ποσοστά των αναλφάβητων. Αργότερα, η Βίβλος ως ανάγνωσμα υποχώρησε, αλλά η εγγραμματοσύνη και η αναγνωστική παράδοση έμειναν.

Η εικόνα είναι διαφορετική στο Νότο. Η Μεταρρύθμιση άφησε αδιάφορους τους Καθολικούς της Ιβηρικής και της Νότιας Ιταλίας, ενώ ανατολικότερα η ελληνική Ορθοδοξία είχε να αντιμετωπίσει πολύ σοβαρότερα προβλήματα. Στο Νότο, εξάλλου, ο Διαφωτισμός δεν έφτασε παρά μόνο σε μικρές ομάδες διανοουμένων, ενώ ο αναλφαβητισμός άρχισε να υποχωρεί αισθητά στο δεύτερο μισό του δέκατου ένατου αιώνα, για να περιοριστεί σε ελεγχόμενα επίπεδα μόλις μετά το τέλος του δεύτερου παγκόσμιου πολέμου.

Παρά το γεγονός ότι για τους παραπάνω λόγους καθυστέρησε σημαντικά η ανάπτυξη της αναγνωστικής μας κουλτούρας, η απόσταση θα μπορούσε να κλείσει με γρήγορους ρυθμούς, αν το τέλος του αναλφαβητισμού δε συνέπιπτε χρονικά με τη «μιντιακή»¹ επανάσταση του εικοστού αιώνα, κυρίως με την εισβολή της τηλεόρασης κατά τις τρεις τελευταίες δεκαετίες του. Έτσι, ενώ αλλού, εξαιτίας μιας παγιωμένης και ώριμης αναγνωστικής παράδοσης, υπήρχαν και υπάρχουν ισχυρές αντιστάσεις, στην Ελλάδα «το στραβό κλήμα» της «υπό ανάπτυξη» αναγνωστικής κουλτούρας το έφαγε και «ο γάιδαρος της τηλεόρασης». Αν ρίξουμε μια τελευταία ματιά στο Ευρωβαρόμετρο, θα δούμε ότι οδηγούμε την κούρσα της ευρωπαϊκής τηλεθέασης.

Κείμενο 3^ο

Εξομολόγηση

της Αικατερίνης Τεμπέλη.

Τρέφομαι με τηλεοπτικά προγράμματα.

Φορτίζω την καρδιά μου κάθε μέρα.

Οι μπαταρίες πια έγιναν τόσο απαραίτητες, όσο ποτέ δεν υπήρξαν τα οράματα.

Περνάω το χρόνο μου διαβάζοντας e-mail — η ποίηση είναι εξαιρετικά επώδυνη.

Ξεχνάω συνεχώς το password της συνείδησής μου.

Χρειάζομαι τις καταστροφές οπωσδήποτε. Να θυμάμαι ότι είμαι ζωντανή...

Δοξάζω το πλαστικό και το νίκελ, τα κινητά τηλέφωνα και τους σταρ ανεξαιρέτως.

Δεν φαντάζομαι χρόνο χωρίς καλώδια. Πώς να περάσει μια νύχτα στο σκοτάδι;

Έχω εικονικό σπίτι, εικονικά ζώακια, εικονικούς φίλους κι εικονικό σεξ. Όλο τον κόσμο σε ένα πληκτρολόγιο. [...]

ΘΕΜΑΤΑ

Θέμα Α΄

Να γράψεις σε 60 περίπου λέξεις την επιφανειακή και την ουσιαστική ερμηνεία, σύμφωνα με το 2^ο κείμενο, στην οποία οφείλεται το μειωμένο ενδιαφέρον των Ελλήνων σε σχέση με τους κατοίκους της βορειοδυτικής Ευρώπης για την ανάγνωση βιβλίων.

(Μονάδες : 15)

Θέμα Β΄

B1. Να γράψεις σε 70 περίπου λέξεις τα επιχειρήματα με τα οποία ο συγγραφέας του 1^{ου} κειμένου τεκμηριώνει την άποψη ότι η κυρίαρχη εικόνα της τηλεοπτικής επικοινωνίας είναι φυγή από την πραγματικότητα.

(Μονάδες :15)

B2. Πρόθεση του συγγραφέα στην τελευταία παράγραφο του 1^{ου} κειμένου είναι να (εξηγήσει, να πείσει, να καταγγείλει). Να επιλέξεις μία από τις παραπάνω επιλογές και να τεκμηριώσεις την απάντησή σου με αναφορά σε κειμενικούς δείκτες.

(Μονάδες :15)

B3. α) Να γράψεις πώς δημιουργείται η συνοχή : i) ανάμεσα στις παραγράφους του 1^{ου} κειμένου και ii) στην τελευταία παράγραφο του ίδιου κειμένου.

β) Να αιτιολογήσεις τη χρήση των εισαγωγικών στις ακόλουθες λέξεις – φράσεις του 2^{ου} κειμένου : i) « ανορεξία», ii) « ωραιότερης χώρας του κόσμου», iii) « μιντιακή», iv) «στραβό κλίμα», v) « ο γάιδαρος της τηλεόρασης».

(Μονάδες :10)

Θέμα Γ΄

Να γράψεις ένα ερμηνευτικό σχόλιο 150 περίπου λέξεων για το θέμα του 3^{ου} κειμένου.

(Μονάδες : 15)

Θέμα Δ΄

Με αφορμή τη διαπίστωση του συγγραφέα του 2^{ου} κειμένου ότι (οι Έλληνες) οδηγούμε την κούρσα της ευρωπαϊκής τηλεθέασης, γράφεις ένα άρθρο (400 περίπου λέξεων) για την τοπική σου εφημερίδα στο οποίο εξετάζεις πώς η τηλεόραση και τα άλλα τεχνολογικά επιτεύγματα μετάδοσης εικόνας και ήχου (όπως υπολογιστής, κινητό, ραδιόφωνο) δυσκολεύουν το έργο του δασκάλου.

(Μονάδες :30)

Πρόσθετες ασκήσεις : 1) Να γράψεις πέντε παραδείγματα μεταφορικής χρήσης της γλώσσας από το 2^ο κείμενο και να αιτιολογήσεις τη χρήση της. 2) Γιατί, σύμφωνα με τον αρθρογράφο του 2^{ου} κειμένου, δεν κλείνει σήμερα η απόσταση που χωρίζει ήδη τη χώρα μας από τις χώρες της Βόρειας Ευρώπης στο θέμα της ανάγνωσης εντύπων; 3) Με ποιες γλωσσικές επιλογές ο αρθρογράφος του 2^{ου} κειμένου στις παρακάτω προτάσεις πετυχαίνει να δώσει προφορικότητα στο λόγο του : α) οι κάτοικοι της «ωραιότερης χώρας του κόσμου» δεν έχουν λόγους να κλειστούν στους τέσσερις τοίχους και β) , στην Ελλάδα «το στραβό κλίμα» της «υπό ανάπτυξη» αναγνωστικής κουλτούρας το

έφαγε και «ο γάιδαρος της τηλεόρασης». 4) Να εντοπίσεις ένα σημείο στο 2^ο κείμενο στο οποίο γίνεται φανερή η χρήση ειρωνείας, αιτιολογώντας την επιλογή σου.